

УДК 316.334.56 – 043.86 – 047.27(477.61)

М. С. Живілова

МІСЬКА ІДЕНТИЧНІСТЬ В СТРУКТУРІ ІДЕНТИЧНОСТЕЙ МЕШКАНЦІВ ЛУГАНСЬКА

Міська ідентичність є різновидом територіальних ідентичностей. Їх вивчення актуалізувалось у зв'язку з просторовим поворотом в соціо-гуманітарних науках [1]. Територіальні ідентичності розрізняються залежно від типу спільноти, з якою проводиться ідентифікація. Необхідно виокремлювати в цьому сенсі територіальні ідентичності, що утворилися на основі ідентифікації зі спільнотами пов'язаними з територіальною організацією суспільства (макрорегіональна; регіональна; локальна: міська, сільська ідентичності) та зі спільнотами, у формуванні яких невід'ємне місце займає територіальний фактор (національна та етнічна ідентичності) [2, с. 43]. Територіальні ідентичності мають ієрархічний характер. Як зауважує Л. Нагорна, людина може відчувати себе водночас представником певного етносу (українець), мешканцем певного макрорегіону (європеець), певної країни (громадянин України), певного регіону (галичанин), певного міста чи села (львів'янин) і при цьому самостійно визначати, який різновид територіальних ідентичностей є для неї пріоритетним [2, с. 38].

Соціальні психологи пропонують застосовувати до міської ідентичності концептуальну схему, яку прийнято використовувати в психології для аналізу соціальних ідентичностей [3]. Згідно зі схемою, міську ідентичність розглядають за трьома структурними компонентами: когнітивним, афективним та ціннісним. Когнітивний компонент включає уявлення людини про місто, його структуру, історію, символічне та функціональне значення архітектурних об'єктів. В утворенні когнітивного компоненту важливу роль відіграє безпосередній контакт з територією, сприйняття та освоєння міського простору. Внаслідок цього утворюються індивідуальні та колективні просторові уявлення, які дають можливість індивіду орієнтуватися у просторі міста. Афективний компонент проявляється в сукупності певних емоційних станів, пов'язаних із територією, місцем проживання, що впливають на виникнення відчуття прив'язаності до місця або навпаки його відторгнення. Ціннісний компонент характеризується тим, наскільки життєвий простір міста є комфортним і безпечним для індивіда. Змістовно міська ідентичність має два сенсових ядра [4]. Перше це осмислення норм, правил та цінностей міського життя на протизагу сільському життю („я – мешканець міста”); друге – це ідентифікація з конкретним містом („я – мешканець конкретного міста”). Кожне місто має свою індивідуальність, атмосферу та по-різному відображається в ідентичностях індивідів.

Сьогодні соціо-гуманітарних науки найбільшу увагу приділяють дослідженням регіональних ідентичностей [5, 6, 7, 8, 9], що зрозуміло у зв'язку з регіоналізацією сучасного світу. Проте специфіка міського життя, що накладає відбиток на життєвий світ людини і вимагає від неї відповідної територіальної поведінки, була предметом аналізу ще задовго до актуалізації регіональної проблематики. Пригадаємо роботи класиків соціології Г. Зіммеля [10], М. Вебера [11], в яких місто уособлює індустріальну епоху та стає ареною розвитку капіталістичних відносин. Бути „міщанином” означало отримати захист, певні права і обов'язки та репрезентувати відповідний соціальний прошарок. Але, незважаючи на довгу історію досліджень феномену міської ідентичності, в сучасній соціології не склалося єдиного визначення міської ідентичності та механізмів її формування.

У західній соціології міська ідентичність розглядається через призму більш широкої концепції ідентичності місця (place identity) [12, 13, 14]. Засновник концепції ідентичності місця Г. Прошанський (H. Proshansky) [12], звертає увагу на те, яким чином навколишнє середовище (фізичний простір: природа, перетворене людиною середовище) впливає на формування соціальних ідентичностей у процесі соціалізації індивіда. У вітчизняній урбаністичній теорії міська ідентичність є однією з центральних тем аналізу [15, 16, 17, 18]. У її визначенні поширеним є підхід, заснований на концепції уявлених спільнот Б. Андерсона [19, 20]. Сутність підходу полягає в тому, що сучасне місто являє собою мозаїку з різних типів спільнот, які не утворюють єдиного органічного цілого – міської громади, що усвідомлює свої інтереси і на основі цього відповідним чином впливає на організацію міського життя. Для утворення міської ідентичності необхідно виокремлювати міську спільноту поміж інших спільнот (інших міст, сільських поселень), а для цього необхідне уявлення про спільноту як певне ціле. Тому ідентифікувати себе з міською спільнотою як певною єдністю можливо уявивши цю єдність. За такою логікою, міська ідентичність розглядається як результат ідентифікації мешканців міста із міською спільнотою як уявленою спільнотою. За словами О. Мусієздова, місто як уявлену спільноту є сенс розглядати не стільки як територіальне утворення, скільки як те, що може бути названо „культурною формою” („життєвою формою”, „життєвим стилем”) [21, с. 30]. „Місто усвідомлює себе й пізнається іншими як певна (принаймні, стильова) єдність. І оскільки його „інтегральний” образ зазвичай не збігається повністю з уявленнями однієї з міських спільнот, можемо назвати його віртуальним – в тому сенсі, що конструйована ним спільнота будується не стільки на об'єктивних (структурних) чинниках, скільки на уявленні про її (спільноти) існування. Тому в цьому випадку йдеться про уявлену спільноту” [19, с. 180]. На наш погляд, місто неможливо розглядати у відриві від його територіального вираження. Місто є соціально-територіальною спільнотою. З одного боку, його

архітектура та організація у просторі впливає на утворення „культурної форми”, стилю. З іншого боку, місто є культурним продуктом, перетвореною людиною природою, втіленням у фізичній формі певних ідей, образів та символів. Також, ідентичність не є результатом простого ототожнення індивіда із певною спільнотою. Формування ідентичності передбачає етапи розрізнення та об’єднання. Для того, щоб усвідомити свою приналежність до міської спільноти, необхідно виокремити її поміж інших поселенських спільнот. Це засновується на формуванні комплексу авто- та гетеростереотипів. Концепцію авто- та гетеростереотипів застосовують для аналізу етнічних ідентичностей. Автостереотипи визначаються як відносно стійкі уявлення про моральні, розумові, фізичні якості своєї етнічної спільноти, гетеростереотипи – чужої етнічної спільноти [22]. Стосовно міської спільноти автостереотипи будуть розкриватися в уявленнях мешканців про своє місто, соціокультурні особливості його мешканців. Гетеростереотипи – в уявленнях про інші міста та їх мешканців.

Підхід до міської ідентичності, заснований на концепції уявлених спільнот Б. Андерсона, акцентує увагу на специфіці предмета ідентифікації – міській спільноті, оминаючи увагою питання механізму ідентифікаційних процесів, наслідком чого власне і є міська ідентичність. Підхід залишає поза увагою практики, в ході яких людина освоює та засвоює простір міста, взаємодіє з членами своєї територіальної спільноти та, власне, стає членом цієї спільноти. Звісно, що безпосередні контакти зі всіма членами міської поселенської спільноти неможливі, тим більш в умовах сучасних мегаполісів. Тому у вирішенні питання: „Яким чином формується міська ідентичність?”, привабливою стає концепція міської ідентичності як результату ідентифікації з містом (точніше з міською громадою) як уявленою спільнотою. Хоча і в цьому випадку для формування міської ідентичності необхідні конкретні практики.

Проблема визначення міської ідентичності обумовлюється проблемою визначення ідентичності та ідентифікаційних процесів взагалі. В руслі теорій та концепцій ідентичності на увагу заслуговує концепція самості (ідентичності) Дж. Міда. За Дж. Мідом [23] в самості закріплюються настанови групи, суспільства – соціального оточення, які необхідно „ввібрати”, щоб було можливим соціальне життя взагалі, розуміння одне одного. В структурі самості виокремлюються І (індивідуальна частина) та Ме (соціальна частина). І – це „реакція організму на настановлення інших” [23, с. 159], а Ме – „є організованою множиною настанов інших, котрі індивід бере на себе” [23, с. 159]. Цілісна самість формується через діалог І та Ме. Діалог І та Ме є можливим завдяки голосовим жестам, що втілені в мові, яка є сукупністю значимих символів, тобто таких що поділяються всіма членами спільноти, мають для них однакове значення. Цілісна самість формується в два етапи, вона не є простою калькою правил і норм

суспільства, а можлива тільки через діяльність індивіда та його комунікацію з іншими. В процесі комунікації індивід стає сам для себе об'єктом – він промовляє певні голосові жести не тільки до співрозмовника, передбачаючи що співрозмовник зрозуміє його, а також промовляє до самого себе, корегує свої голосові жести відповідно до голосових жестів іншої людини, тим самим переймаючи її ролі на себе. Другий етап формування самості – перейняття та усвідомлення соціальних настанов групи, спільноти в цілому. У такому разі група, спільнота виступають для індивіда узагальненими іншими, тобто соціальною спільнотою чи соціальною групою, які надають єдності самості індивіда [23, с. 140]. Дж. Мід ілюструє ці два етапи формування самості прикладами гри дитини з уявними друзями (засвоєння ролей інших) та командної гри (засвоєння настанов всієї спільноти, яка виступає узагальненим іншим).

Якщо застосувати концепцію самості Дж. Міда як пояснювальну схему для визначення міської ідентичності, то ми побачимо, що міська ідентичність формується в процесі соціалізації індивіда, а міська громада в цьому сенсі виступає узагальненим іншим, тобто є тим соціальним утворенням, настанови якого необхідно інтерналізувати для життя в місті. Відповідно до підходу, заснованого на ідеях Дж. Міда, місто розглядається як соціально-територіальна спільнота. В цьому сенсі, важливим чинником в утворенні міської ідентичності є безпосередня взаємодія людини з її середовищем та суспільне перетворення цього середовища.

Співвідношення міської ідентичності з іншими ідентичностями, що входять в структуру ідентичностей мешканців м. Луганська, до цього моменту не було предметом окремого аналізу. Міська ідентичність аналізувалася разом з іншими територіальними ідентичностями [17, 24]. Мета статті полягає у характеристиці міської ідентичності в структурі ідентичностей мешканців м. Луганська та у розкритті змісту міської ідентичності.

Ядро структури ідентичностей луганців стабільно становили ідентичності, пов'язані з членством у малих групах (член сім'ї, член кола друзів), зайнятістю, гендером та територіальними спільнотами [24, с. 64]. Територіальна ідентичність була виражена ідентифікацією з регіоном проживання, у той час як міська (локальна) ідентичність залишалась не актуалізованою. Ситуація змінилась у 2010 р., коли було зафіксовано¹ збільшення значення міської ідентичності для луганців порівняно з регіональною ідентичністю (у 2009 р. приналежність до регіону Донбас

¹ Дослідження Центру з вивчення суспільних процесів та проблем гуманізму і кафедри філософії та соціології ЛНУ імені Тараса Шевченка: дослідження 2009 р. (жовтень, n=290), „Луганськ – 2010: місцеві вибори і міська громада” (n=707, 25 вересня – 1 жовтня 2010 р.), „Політичні партії і населення в період виборчої кампанії: контекст великого міста” (n=1100, вересень – жовтень 2012 р.). Вибірки репрезентативні для Луганська за віком, статтю та районом проживання.

була значимою для 40% опитаних, у 2010 р. – 15%, відповідно, приналежність до Луганська була значимою для 17 та 42%). Подібна тенденція була зафіксована також для всього Східного регіону в дослідженні індивідуальних та групових ідентичностей львівськими вченими. За даними дослідження 2010 р., яке охоплювало всю країну, міська ідентичність посідає перше місце в ієрархії ідентичностей мешканців Східного регіону (опитування проводилось у м. Донецьку), що відрізняється від країни загалом, де лідирують ідентичності „громадянин України” та „українець”, тобто громадянсько-політична та етнічна ідентичності [7, с. 100]. У 2012 р. тенденція збереглася: приналежність до Луганська була значимою для 49%, а приналежність до регіону Донбас – для 16% респондентів. Графік 1 демонструє динаміку регіональної та міської ідентичностей у часовому відрізку 2001 – 2012 рр.

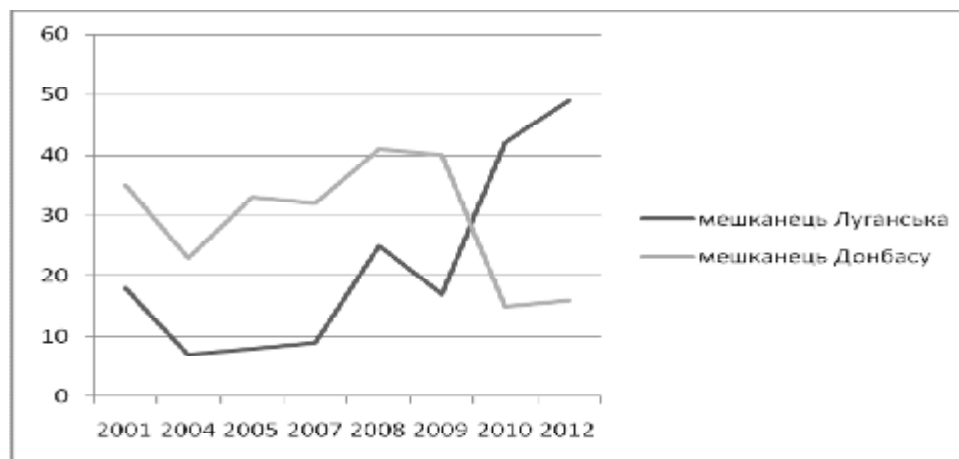
Розмірковуючи над фактом збільшення ролі міської ідентичності в структурі ідентичностей луганців С. Хобта зауважує [24], що суспільна криза 2004 року призвела до виходу на перший план регіональної ідентичності, якщо порівняти з локальною. У той же час, місцеві вибори 2010 року актуалізували міську ідентичність.

Для більш глибокого аналізу міської ідентичності ми звернемося до розподілів відповідей на питання „Без яких характеристик ваше уявлення про себе буде неможливим?” в динаміці за 2010–2012 рр.¹ за районами міста (Табл. 1–2), статтю, віком (Табл. 3–4), освітою (Табл. 5–6) та соціально-професійною приналежністю (Табл. 7–8). В ході аналізу розподілу відповідей за районами міста ми виявили, що міська ідентичність є більш актуалізованою для мешканців Жовтневого району Луганська порівняно з іншими районами (в Жовтневому районі обрали цей варіант у 2010 р. – 49,6%; у 2012 р. – 56,3%; найменший відсоток і зниження ролі міської ідентичності фіксується у Кам'янобрідському районі – 2010 р. – 34,7%; 2012 р. – 31,3%) (Табл. 1–2). Фіксується зв'язок між районуванням міста та інтенсивністю вираження міської ідентичності (показник $\chi^2=31,872$ значимий на рівні 0,001 – 2010 р.; показник $\chi^2=45,578$ значимий на рівні 0,001 – 2012 р.). Більшу опуклість міської ідентичності в Жовтневому районі порівняно з іншими районами гіпотетично можна пояснити

¹Дослідження Центру з вивчення суспільних процесів та проблем гуманізму і кафедри філософії та соціології ЛНУ імені Тараса Шевченка: „Луганськ – 2010: місцеві вибори і міська громада” (n=707, 25 вересня – 1 жовтня 2010 р.), „Політичні партії і населення в період виборчої кампанії: контекст великого міста” (n=1100, вересень – жовтень 2012 р.). Вибірки репрезентативні для Луганська за віком, статтю та районом проживання.

Графік 1

Динаміка міської та регіональної ідентичностей луганців

районі порівняно з іншими районами гіпотетично можна пояснити значною активністю кандидатів у місцеві органи влади під час місцевих виборів 2010 р. та у ВРУ по мажоритарних округах у 2012 р. Лідери однієї з політичних партій у цей час запровадили ряд заходів для мешканців району: суботники, святкування дня району.

Таблиця 1

Вибір ідентитету „мешканець Луганська” залежно від району міста (в % від кількості опитаних) 2010 р.

Район міста (n=707)	Без яких характеристик ваше уявлення про себе буде неможливим – мешканець Луганська			
	Вибрали варіант	Не вибрали	Немає відповіді	Разом
Жовтневий (n=276)	49,6	48,6	1,8	100
Ленінський(n=107)	41,1	58,9	0	100
Кам’янобрідський(n=75)	34,7	62,7	2,7	100
Артемівський(n=182)	34,6	65,4	0	100

Фіксується значимий на рівні 0,001 показник $\chi^2=31,872$

Таблиця 2

Вибір ідентитету „мешканець Луганська” залежно від району міста (в % від кількості опитаних) 2012 р.

Район міста (n=1100)	Без яких характеристик ваше уявлення про себе буде неможливим – мешканець Луганська			
	Вибрали варіант	Не вибрали	Немає відповіді	Разом
Жовтневий (n=465)	56,3	39,8	3,9	100
Ленінський(n=245)	40	58	2	100
Кам’янобрідський(n=99)	31,3	57,6	11,1	100
Артемівський(n=291)	43	50,9	6,1	100

Фіксується значимий на рівні 0,001 показник $\chi^2=45,578$.

Не було зафіксовано зв'язку між значимістю приналежності до Луганська та статтю респондентів.

Розподіл відповідей за віком респондента демонструє, що приналежність до міста є більш значимою для представників вікової групи 61 рік та старше (52,6%) (2010 р. – $\chi^2=20,795$ значимий на рівні 0,002). Цю тенденцію можна пояснити тим, що люди старшого віку є менш мобільними, більше часу проводять вдома, тому для них територіальна ідентичність є більш значимою, ніж для мобільної молоді. У 2012 р. була застосована інша вікова шкала, проте ми можемо говорити про підвищення ролі міської ідентичності для вікової групи 30-59 років та збереження актуальності міської ідентичності для вікової групи 60 років і старше (18-29 р. – 41,0%; 30-59 р. – 49,7%; 60 і більше років – 47,9%) (Табл. 3-4). Це цілком відповідає збільшенню значення міської ідентичності в структурі ідентичностей луганців у 2012 р.

Таблиця 3

Вибір ідентитету „мешканець Луганська” залежно від віку респондента (в % від кількості опитаних) 2010 р.

Вік (n=707)	Без яких характеристик ваше уявлення про себе буде неможливим – мешканець Луганська			
	Вибрали варіант	Не вибрали	Немає відповіді	Разом
18–30 р.(n=198)	32,8	67,2	0	100
31–45 р.(n=160)	40,6	58,8	0,6	100
46–60 р.(n=168)	38,7	59,5	1,8	100
61 р. і старші (n=173)	52,6	45,7	1,7	100

$\chi^2=20,795$, значимий на рівні 0,002

Для розподілу відповідей за освітою респондента фіксується більша значимість приналежності до міста для респондентів з початковою освітою – 75% – у 2010 р., 54,5% – у 2012 р. ($\chi^2= 20,982$ – не значимий для 2010 р., $\chi^2=28,408$ значимий на рівні 0,002 для розподілу 2012 р.) (Табл. 5–6). Можливо ситуація пояснюється тим, що початковий рівень освіти загалом мають респонденти старшого віку (60 і більше років), які, як ми припустили, є менш мобільними та більше прив'язані до місця проживання.

Таблиця 4

Вибір ідентитету „мешканець Луганська” залежно від віку респондента (в % від кількості опитаних) 2012 р.

Вік (n=1100)	Без яких характеристик ваше уявлення про себе буде неможливим – мешканець Луганська			
	Вибрали варіант	Не вибрали	Немає відповіді	Разом
18–29 р.(n=295)	41,0	55,3	3,7	100
30–59 р.(n=523)	49,7	46,3	4,0	100
60 р. і старші (n=282)	47,9	45,0	7,1	100

$\chi^2= 11,650$ (не значимий).

Таблиця 5

Вибір ідентитету „мешканець Луганська” в залежності від освіти респондента (в % від кількості опитаних) 2010 р.

Освіта (n=707)	Без яких характеристик ваше уявлення про себе буде неможливим – мешканець Луганська			
	Вибрали варіант	Не вибрали	Немає відповіді	Разом
Вища (n=298)	35,6	64,1	0,3	100
Середня спец. чи неповна вища (n=273)	44,3	54,6	1,1	100
Повна середня (n=86)	50,0	48,8	1,2	100
Неповна середня (n=38)	39,5	55,3	5,2	100
Початкова (n=8)	75	25	0	100

$\chi^2 = 20,982$ (не значимий).

Таблиця 6

Вибір ідентитету „мешканець Луганська” залежно від освіти респондента (в % від кількості опитаних) 2012 р.

Освіта (n=1100)	Без яких характеристик ваше уявлення про себе буде неможливим – мешканець Луганська			
	Вибрали варіант	Не вибрали	Немає відповіді	Разом
Вища (n=414)	46,4	50,5	3,	100
Середня спец. чи неповна вища (n=502)	48,8	46,8	4,4	100
Повна середня (n=98)	41,8	49,0	9,2	100
Неповна середня (n=29)	41,4	58,6	0	100
Початкова (n=33)	54,5	27,3	18,2	100

Фіксується значимий на рівні 0,002 показник $\chi^2 = 28,408$.

Було виявлено, що соціальна-професійна приналежність впливає на значимість приналежності до міста. Це демонструють результати 2010 р. (Табл. 7). Ми бачимо, що для пенсіонерів (54,3%) та домогосподарців/домогосподарок приналежність для міста є більш значимою (56,7%). Мабуть це пов'язано з тим, що практики даних соціально-професійних груп сконцентровані на певній території і рідко виходять за неї. Тому територіальна прив'язка є для них значимою. У 2012 р. фіксується збільшення значимості приналежності до міста для соціально-професійних груп робітників (52,5%), службовців (55,7%), керівників (40,6%), гуманітарної інтелігенції (34,8%) (Табл. 8). Ці дані

показують збільшення ролі міської ідентичності в структурі ідентичностей мешканців Луганська.

Таблиця 7

Вибір ідентитету „мешканець Луганська” залежно від соціально-професійної приналежності респондента (в % від кількості опитаних) 2010 р.

Соціально-професійна приналежність (n=707)	Без яких характеристик ваше уявлення про себе буде неможливим – мешканець Луганська			
	Вибрали варіант	Не вибрали	Немає відповіді	Разом
Робітник (n=104)	40,3	58,7	1,0	100
Працівники сфери послуг і торгівлі (n=90)	40	60	0	100
Інженерно-технічні працівники (n=36)	38,9	61,1	0	100
Керівники (n=20)	10	90	0	100
Службовці (n=43)	34,9	65,1	0	100
Військові (n=2)	0	100	0	100
Підприємці (n=38)	42,1	57,9	0	100
Інтелігенція (n=28)	25	75	0	100
Студенти (n=61)	32,8	67,2	0	100
Учні коледжів (n=7)	14,3	85,7	0	100
Учні технічних училищ (n=1)	0	100	0	100
Безробітні (n=20)	40	60	0	100
Пенсіонери (n=199)	54,3	43,2	2,5	100
Зайняті індивід. комерційною чи підпр. діяльн. (n=14)	14,3	85,7	0	100
Домогосподарі /домогосподарки (n=30)	56,7	43,3	0	100

Фіксується значимий на рівні 0,001 показник $\chi^2=61,415$.

Таблиця 8

Вибір ідентитету „мешканець Луганська” залежно від соціально-професійної приналежності респондента (в % від кількості опитаних) 2012 р.

Соціально-професійна приналежність (n=1100)	Без яких характеристик ваше уявлення про себе буде неможливим – мешканець Луганська			
	Вибрали варіант	Не вибрали	Немає відповіді	Разом
Робітники (n=345)	52,5	44,3	3,2	100
Керівники (n=32)	40,6	56,2	3,1	100
Службовці (n=70)	55,7	38,6	5,7	100
Підприємці (n=55)	41,8	58,2	0	100
Гуманітарна інтелігенція (n=46)	34,8	63,0	2,2	100
Студентство (n=76)	32,9	61,8	5,3	100
Безробітні (n=63)	39,7	55,6	4,8	100
Пенсіонери (n=351)	47,0	45,6	7,4	100

$\chi^2=31,576$ (не значимий).

Для того, щоб ідентифікувати себе як члена територіальної спільноти, необхідно мати уявлення про образ цієї спільноти. Змістоутворююче ядро міської ідентичності – це уявлення про образ міста та історичні події, що пов’язані з містом. В 2010 р. в ході дослідження „Луганськ – 2010: місцеві вибори і міська громада” ми сконструювали образ міста Луганська на основі відповідей на відкриті питання, що повинні були охарактеризувати обізнаність мешканців міста про історичні події, видатних діячів та визначні пам’ятки міста¹. Методологія конструювання образу передбачала розробку інтегральної ментальної карти міста, яка об’єднувала ландшафтні та неландшафтні елементи образу. У розгляді міської ідентичності інтерес для нас становитиме характеристика неландшафтних елементів образу міста, тобто уявлення мешканців міста про історичні події та видатних діячів. На основі аналізу неландшафтних елементів ми сконструювали образно-географічну схему змістовної складової міської ідентичності мешканців м. Луганська (Рис.1).

¹ Див.: Живілова М. С. Образ міста Луганська: просторовий вимір / М. С. Живілова // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. – 2011 – № 2 (213). – С. 57–63 [25].

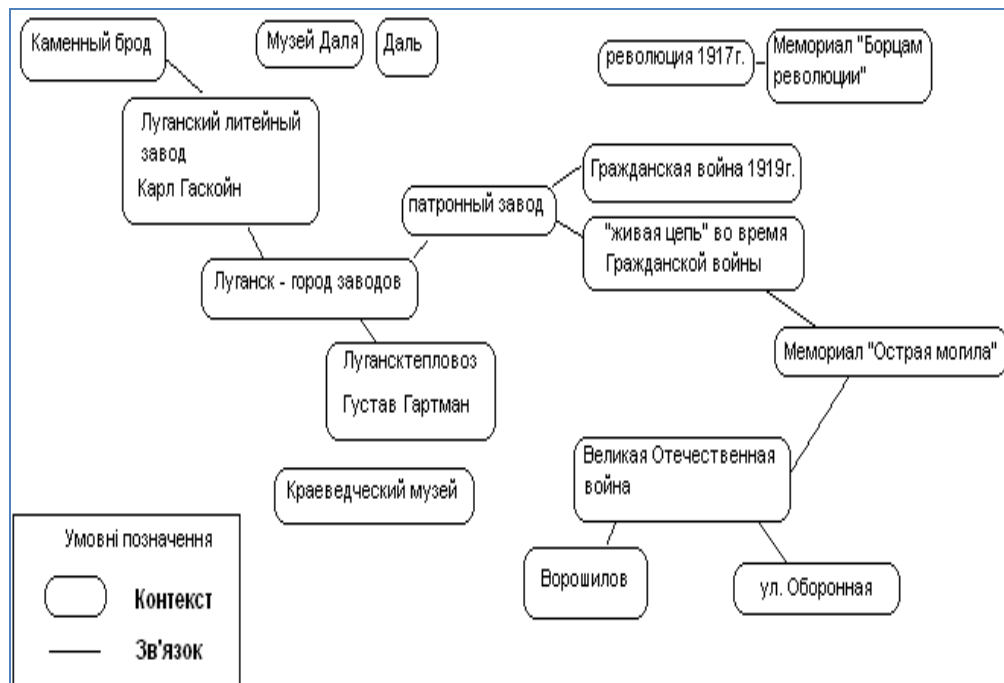

Рис. 1. „Образно-географічна схема змістовної складової міської ідентичності мешканців м. Луганська”*

*Схема мовою респондентів (російська). В основі результати дослідження Центру з вивчення суспільних процесів та проблем гуманізму і кафедри філософії та соціології ЛНУ імені Тараса Шевченка „Луганськ – 2010: місцеві вибори і міська громада” (n=707, 25 вересня – 1 жовтня 2010 р.).

Створення образно-географічної схеми передбачає виокремлення контексту та зв'язків між елементами контексту. На основі відповідей респондентів ми виділили історичні контексти у розвитку міста, а саме: 1) історія заснування та становлення міста (К. Гаскойн, М. Холоділін), 2) діяльність заводів міста (К. Гаскойн, Г. Гартман), 3) події революції 1917 р., 4) Громадянська війна 1918 – 1920 рр., 5) Велика Вітчизняна війна (К. Ворошилов, М. Гастелло, О. Молодчий), 6) культурне життя міста (В. Даль, В. Титов, М. Голубович). Змістова складова міської ідентичності „луганець” пов'язана з промисловим і військовим минулим міста. В аналізі відповідей респондентів про історичні події превалювали відповіді, пов'язані з діяльністю різноманітних заводів міста. В побудові образно-географічної схеми ми намагалися розмістити контексти відносно їх просторового розташування (наприклад, місце розташування заводів). Ідентичність самого міста можна сформулювати висловом: „Луганськ – місто заводів”.

Отже, отримані дані демонструють, що з 2010 р. фіксується збільшення ролі міської ідентичності порівняно з регіональною ідентичністю, що пов'язано з політичним процесом країни. Ми показали, що міська ідентичність є більш опуклою в структурі ідентичностей мешканців Жовтневого району. Міська ідентичність є більш значимою

для представників вікової групи 60 і більше років, що можливо обумовлюється меншою мобільністю даної групи у просторі міста. Прив'язаність до території міста більше значима для соціально-професійних груп пенсіонери, домогосподарі/домогосподарки. Змістовна складова міської ідентичності мешканців Луганська розкривається в ув'язненні про військове та промислове минуле міста.

Список використаної літератури

- 1. The Spatial Turn: Interdisciplinary Perspectives** / edited by Barney Warf and Santa Arias, London : Routledge, 2008. – 232 p. **2. Нагорна Л. П.** Територіальні ідентичності в системі трансдисциплінарних регіональних досліджень / Лариса Нагорна // Регіональна історія України. Збірник наукових статей / Гол. ред. В. Смолій; Відп. ред. Я. Верменич. НАН України. Інститут історії України; Відділ історичної регіоналістики. – Вип. 6. – К.: Інститут історії України, 2012. – С. 35–52. **3. Самошкина И. С.** Территориальная идентичность как социально-психологический феномен / И. С. Самошкина // Вопросы психологии. – 2008. – № 4. – С. 99–106. **4. Микляева А. В.** Социальная идентичность личности: содержание, структура, механизмы формирования: Монография / Микляева А. В., Румянцева П. В. – СПб.: Изд-во РГПУ им. А. И. Герцена, 2008. – С. 8–47. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://humanpsy.ru/miklyaeva/soc_ident_02. **5. Стегній О. Г.** Регіоналізм в Україні як об'єкт соціологічного дослідження / Стегній О. Г., Чурилов М. М. – К., 1998. – 217 с. **6. Кононов И. Ф.** Донбасс и Галичина в региональной системе Украины / Илья Кононов, Светлана Хобта, Светлана Щудло // Социология: теория, методы, маркетинг. – 2008. – № 3. – С. 73–98. **7. Черниш Н. Й.** Ідентичності в сучасній Україні та стратегії їхнього вивчення / Черниш Наталія Йосипівна // Вісник Харківського національного університету. – 2011. – № 941. – С. 100–110. **8. Крылов М. П.** Региональные идентичности европейской России / Крылов Михаил Петрович. – М.: Новый хронограф, 2010. – 240 с. **9. Paasi A.** Regional Planning and the Mobilization of 'Regional Identity': From Bounded Spaces to Relational Complexity / Ansi Paasi // Regional Studies. Volume 47, Issue 8, 2013. – P. 1206-1219. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.regionalstudies.org/publications/publication/regional-studies>. **10. Зиммель Г.** Большие города и духовная жизнь / Георг Зиммель // Логос. – 2002. – № 3. – С. 1–12. **11. Вебер М.** Город / Макс Вебер // Избранное. Образ общества / Макс Вебер. – М.: Юрист, 1994. – С. 309–446. – (Лики культуры). **12. Proshansky H. M.** The city and self-identity / Harold M. Proshansky // Journal of Environment and Behaviour. – Vol. 10. – 1978. – P. 57-83. **13. Hauge A. L.** Identity and Place: A Critical Comparison of Three Identity Theories // Architectural Science Review. – 2007. – Vol.50. – №1. – P. 44-51. **14. The Role of Place Identity in the Perception, Understanding, and Design of Built Environments** / Editors: Hernan Casakin

Ariel University Center of Samaria Israel. Fátima Bernardo. – Israel, Portugal: Bentham Science, 2012. – 231 p. **15. Соціологія міста**: навчальний посібник / [Л. В. Малес, В. В. Середа, М. О. Соболевська, Ю. Г. Сорока та ін.]; за заг. ред. О. К. Міхеевої. – Донецьк: „Ноулідж”, 2010. – 464 с. **16. Середа В. В.** “Львів’янин” – окрема ідентичність чи просто прописка? / Середа В. В., Судин Д. Ю. // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. – 2008. – № 795. – С. 94-98. **17. Хобта С. В.** Чинники покладання кордонів міської громади (на прикладі міської громади м. Луганська) / Хобта С. В. // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. – 2011. – № 2. – С. 44–56. **18. Мусієздов О.** Феномен міської ідентичності у контексті соціологічного аналізу / О. Мусієздов // Схід-Захід: Історико-культурологічний збірник. – 2008. – Вип. 9–10. – С. 115–126. **19. Мусієздов О.** Місто як уявлена спільнота / О. Мусієздов // Вісник Львівського університету. – Серія соціологічна. – 2010. – Вип. 4. – С. 178–182. **20. Коржов Г.** Територіальні ідентичності: концептуальні інтерпретації в сучасній зарубіжній соціологічній думці / Геннадій Коржов // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2010. – № 1. – С. 107–124. **21. Мусієздов А. А.** Проблематика городской идентичности в социологической классике / Мусієздов Алексей Александрович // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. – 2013. – № 1045. – С. 30–37. **22. Стереотип этнический** // Прохоров Б. Б. Экология человека. Понятийно-терминологический словарь. – Ростов-на-Дону: Феникс, 2005. [Электронный ресурс] - Режим доступа: <http://www.sci.aha.ru/ALL/SLOV/bbp.htm>. **23. Мід Джордж Г.** Дух, самість і суспільство. З точки зору соціального біхевіориста / [Пер. з англ. та передмова Т. Корпало]. – К.: Укр. Центр духов. культури, 2000. – 416 с. **24. Хобта С. В.** Ідентичність як фактор формування електоральних установок (на прикладі виборів в м. Луганську до Верховної Ради України 2012 р.) / Хобта С. В. // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. – 2013. – № 11. – С. 58–77. **25. Живілова М. С.** Образ міста Луганська: просторовий вимір / М. С. Живілова // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. – 2011 – № 2 (213). – С. 57–63.

Живілова М. С. Міська ідентичність в структурі ідентичностей мешканців Луганська

У статті розглянуто місце міської ідентичності в структурі ідентичностей мешканців Луганська. Аналізуються два підходи до міської ідентичності: як до результату ідентифікації з міською спільнотою як уявленою спільнотою та як до результату інтерналізації соціальних настанов міської громади. Перший підхід акцентує увагу на місті як певній стилістичній єдності, що стає базою для уявлення міської громади. Але поза увагою залишається територіальний і діяльнісний аспект утворення міської ідентичності, який становить основу другого підходу. Зафіксовано збільшення ролі міської ідентичності в структурі ідентичностей луганців. Міська ідентичність є більш опуклою в

структурі ідентичностей мешканців Жовтневого району міста, є більш значимою для представників вікової групи 60 і більше років та для представників соціально-професійних груп – пенсіонери, домогосподарі/домогосподарки. Змістовна складова ідентичності розкривається в уявленнях про військове та промислове минуле міста.

Ключові слова: територіальна ідентичність, міська ідентичність, уявлена спільнота, самість.

Живилова М. С. Городская идентичность в структуре идентичностей жителей Луганска

В статье рассмотрено место городской идентичности в структуре идентичностей жителей Луганска. Анализируются два подхода к городской идентичности: как к результату идентификации с городским сообществом как воображаемым и как к результату интернализации социальных установок городской громады. В основе первого подхода – представление о городе как о стилистическом единстве, что является базой для воображения городской громады. Вне внимания остается территориальный и деятельностный аспект формирования городской идентичности, который раскрывается во втором подходе. Фиксируется увеличение роли городской идентичности в структуре идентичностей луганчан. Городская идентичность является более выпуклой в структуре идентичностей жителей Жовтневого района, для возрастной группы 60 лет и старше, для социально-профессиональных групп – пенсионеры, домохозяйки/домохозяйки. Содержание идентичности проявляется в представлениях о военном и промышленном прошлом города.

Ключевые слова: территориальная идентичность, городская идентичность, воображаемое сообщество, самость.

Zhivilova M. S. Urban identity in the identities' structure of Luhansk residents

The article considers place of urban identity in the structure of identities of Luhansk residents. Here analyzed two approaches towards urban identity.

The first approach is based on the ideas of B. Andersen and understanding urban identity as a result of identifying with city's community as an imaginary one.

The second approach is based on the theory of G.H. Mead, which understands urban identity as a result of internalization of the urban community rules and regulations.

The basic idea of the first approach is vision of the city as a stylistic unity that is the basis for the imagination of the urban community. But territorial and practical aspects of the formation of urban identity are outside of the focus of this approach. These aspects revealed in the second approach. Here fixed growth of role of urban identity in the identities structure of Luhansk residents.

Urban identity is more prominent in the identities structure of residents of Zhovtnevyi district of Luhansk, it is more important for those, who is older than 60, and for representatives of such social and professional groups as: pensioners and housewives. The article discloses the content of the urban identity, which manifests itself in the ideas of military and industrial past of the city.

Key words: territorial identity, city identity, imaginary community.

Стаття надійшла до редакції 07. 08. 2013 р.

Прийнято до друку 01. 11. 2013 р.

протоколом № 3

Рецензент – к. соц. н., доцент Хобта С. В.

УДК [316.334.52 : 34] (477.61)

Л. І. Лебідь, А. А. Уколова

СОЦІАЛЬНО-СТАТУСНА ІДЕНТИФІКАЦІЯ МЕШКАНЦІВ ЛУГАНСЬКА: СОЦІОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ

Проблема ідентичності є однією з «трендових» тем сучасної соціології. Актуалізація наукового дискурсу у даному напрямку спричинена зміною конфігурацій соціальних відносин, яка пов'язана з глобалізацією та переходом до постіндустріального суспільства.

Російський соціолог С. Григор'єв підкреслює, що одним із напрямків дослідження в соціології постмодерну стає вивчення проблем ідентичності суб'єктів соціального життя, агентів соціуму, яка постійно змінюється, але не розвивається у певному напрямку, не трансформується якісно, суттєво [1, с. 137].

Ідентичність стає предметом наукового аналізу порівняно недавно – у 40 – 50-х рр. ХХ ст. Прийнято вважати, що спеціальне вивчення даної теми починається з роботи Е. Еріксона «Ідентичність: юність і криза» (1969) [2].

На сучасному етапі проблема ідентичності, ідентифікації стає складовою проблемного поля різних наук, причому більшість таких досліджень має міждисциплінарний характер.

Явища ідентифікації та ідентичності інтенсивно осмислювалися в межах західної наукової традиції. З психологічної точки зору дана проблема розглядається у працях З. Фрейда, К.-Г. Юнга, Е. Еріксона. Засновником соціологічної традиції аналізу ідентичності вважають американця Дж. Міда. Над цією проблематикою плідно працювали – Ч. Кулі, У. Томас, І. Гофман та ін.